

ГРЕЦЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ТА ЕЛЛАДСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

GREEK ORTHODOXNESS AND THE ORTHODOX CHURCH OF GREECE

Палінчак М.М.,

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародної політики*

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Забродський Р.В.,

аспірант кафедри міжнародної політики

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

В суспільно-політичному житті Греції Церква часто виступає моральним авторитетом, привертаючи увагу до важливих питань, що стоять перед суспільством. Хоча вона прямо не бере участі в політичній діяльності, її думка залишається важливою в питаннях, які стосуються прав людини, соціальної справедливості, збереження традиційних християнських цінностей.

Елладська православна церква підтримує зв'язки з іншими православними церквами в усьому світі, бере участь в усіх православних соборах, у багатьох міжнародних релігійних форумах. Це дозволяє їй не тільки обмінюватися досвідом з іноземними церквами, але й відстоювати інтереси грецького православ'я на міжнародній арені.

Церква має важливе значення у суспільному житті країни. В багатьох регіонах Греції Церква організовує літні табори для дітей, підтримує молодіжні заходи, допомагає сім'ям у кризових ситуаціях. Особливо важливою видається підтримка нею освітніх програм, спрямованих на просування православних цінностей у сучасному суспільстві.

В дослідженні описано, що грецьке православ'я представлене не тільки Елладською православною церквою. Крім неї, функціонує також інша національна православна церква – Православна церква Кіпру, автокефальна помісна церква, яка посідає 10-е місце в диптиху помісних православних церков.

Проаналізовано важливу роль у церковному і культурному житті країни яку відіграють монастирі, які виступають центрами духовного життя і паломництва. Грецькі монастирі, представлені насамперед Афонським монастирем, здавна справляли значний вплив на духовність і традиції всієї православної церкви.

Досліджено, що хоча останніми десятиліттями процес секуляризації в Європі і зокрема в Греції посилюється, і частина молоді відходить від традиційної батьківської релігії, Елладська православна церква зберігає свій великий вплив у грецькому суспільстві.

Ключові слова: грецьке православ'я, Елладська православна церква, модель державно-церковних відносин, церква, держава, релігія, Греція.

In the socio-political life of Greece, the Church often acts as a moral authority, drawing attention to important issues facing society. Although it does not directly participate in political activity, its opinion remains important in issues related to human rights, social justice, and maintaining traditional Christian values.

The Orthodox Church of Greece maintains ties with other Orthodox churches around the world, participates in all Orthodox councils, and in many international religious forums. This allows it not only to exchange experience with foreign churches, but also to defend the interests of Greek Orthodoxy in the international arena.

The church is important in the social life of the country. In many regions of Greece, the Church organizes summer camps for children, supports youth events, and helps families in crisis situations. Its support for educational programs aimed at promoting Orthodox values in modern society seems to be especially important.

The study describes that Greek Orthodoxy is represented not only by the Orthodox Church of Greece. In addition to it, there is also another national Orthodox church – the Orthodox Church of Cyprus, an autocephalous local church, which occupies 10th place in the diptych of local Orthodox churches.

The important role played in the church and cultural life of the country by monasteries, which act as centers of spiritual life and pilgrimage, is analyzed. Greek monasteries, represented primarily by the Athos Monastery, have long had a significant influence on the spirituality and traditions of the entire Orthodox Church.

It is studied that although in recent decades the process of secularization in Europe and in Greece in particular has been intensifying, and some of the youth are moving away from the traditional parental religion, the Greek Orthodox Church retains its great influence in Greek society.

Key words: Greek Orthodoxy, Greek Orthodox Church, model of state-church relations, church, state, religion, Greece.

Постановка проблеми. Офіційною релігією в Грецькій республіці є православ'я, а роль домінуючої церкви виконує Елладська православна церква, до якої належить, за деякими даними, понад 95% населення країни. Вона інституційно присутня в усіх адміністративних регіонах і містах,

а в багатьох віддалених регіонах і невеликих селах Елладська православна церква є єдиною активною інституцією в громаді – не тільки в релігійному, а й у соціокультурному і навіть у політичному плані. Тому, дослідження ролі грецького православ'я та Елладської православної церкви є важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних вчених досліджували проблематику грецького православ'я. Серед них: Головащенко С. І., Лубська М. І., Саган О. Н., Константелос Д. Дж., Папастатіс Ч. К., Рудометоф В. Н., Томкінсон Джон Л., Уер Т. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Домінуюча в Греції Елладська православна церква була і залишається важливим чинником збереження греками своєї національної ідентичності. Незаперечною є її роль у піднесенні суспільної моралі та християнському вихованні, також залишається багато інших невирішених раніше частин загальної проблеми, які повинні бути дослідженими, такі як: грецьке православ'я та Елладська православна церква в суспільно-політичному житті в Греції та його роль для країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є проаналізувати роль та місце грецької православної церкви та Елладської православної церкви в Греції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо не брати до уваги місцеву адміністрацію та правоохоронні органи, православна церква демографічно та адміністративно набагато випереджає за своїм значенням будь-які інші інституції держави чи громадянського суспільства. Таке становище Елладська православна церква зберігає з початку 1990-х рр. і постійно намагається посилити свої позиції і свій вплив. З огляду на це не дивно, що будь-який аналіз державно-церковних відносин у Греції здебільшого стосується відносин із державою саме цієї Церкви [10].

Між тим, грецьке православ'я представлене не тільки Елладською православною церквою. Крім неї, функціонує також інша національна православна церква – Православна церква Кіпру, автокефальна помісна церква, яка посідає 10-е місце в диптиху помісних православних церков. Її автокефалію було визнано ще в 431 р. на Ефеському соборі, хоча точно невідомо, чи була ця Церква колись частиною Антіохійської церкви. Крім зазначених двох національних грецьких автокефальних церков, систему грецького православ'я складають також чотири давні церкви – Православна церква Константинополя (Вселенський патріархат), очолювана Константинопольським патріархом, Православна церква Александрії, Православна церква Антіохії (ця церква етнічно дуже слабо пов'язана з грецьким православ'ям, оскільки переважну більшість її вірників і священників становлять араби), а також Православна церква Єрусалиму. Вселенський патріархат у грецькій богословській літературі часто називають Великою церквою Христовою, у літургії вона використовує грецьку мову. Єрусалимська православна церква посідає 4-е місце в диптиху автокефальних поміс-

них церков і також використовує в літургії візантійський обряд і грецьку мову. У складі Єрусалимського патріархату функціонує також Православна церква Синаю, що поширює свою юрисдикцію на території Синайського півострова. Зрештою, характеризуючи грецьке православ'я в цілому, слід вказати й на чотири єпархії Константинопольського патріарха: це грецькі православні архієпископства Тіатіри та Великобританії, Італії і Мальти, Америки, Австралії (рис. 1) [2; 3; 4].

Щодо Елладської православної церкви, то вона має складну структуру і систему управління. Останню становлять Священний синод ієрархів, Постійний священний синод, Генеральна церковна асамблея, Центральна церковна рада, Синодальна адміністрація. Православні ієрархи Греції поділяються на ієрархів Елладської церкви (42 особи) та ієрархів Вселенського престолу (35 осіб). У розпорядженні Елладської православної церкви перебувають близько 7,5 тис. храмів, 170 чоловічих (у складі 1250 ченців) та 130 жіночих (у складі 1750 черниць) монастирів, два богословські факультети, 7 інститутів, 8 семінарій, а також Інститут візантійського музикознавства. Також Елладській церкві належать численні земельні ділянки, готелі та інші об'єкти [1, с. 333]. Її предстоятелем станом на сьогодні є архієпископ афінський і всієї Еллади Ієронім II (Ліаніс).

Важливу роль у церковному і культурному житті країни відіграють монастирі, які виступають центрами духовного життя і паломництва. Грецькі монастирі, представлені насамперед Афонським монастирем, здавна справляли значний вплив на духовність і традиції всієї православної церкви.

Монастирі, зокрема, беруть участь у збереженні традиційних видів мистецтва, таких як іконопис і рукоділля, що сприяє, крім іншого, збереженню унікальних технік і стилів мистецької роботи, які протягом багатьох століть передавалися з покоління в покоління. Церква організовує виставки, присвячені традиційному церковному мистецтву, і допомагає знайомити молодь із багатою культурно-історичною спадщиною Греції [6].

В часи економічної скрути (2009–2015 рр.) Елладська православна церква стала надійною підтримкою для багатьох грецьких сімей, які опинилися в тяжкому становищі. Реалізуючи свої численні ініціативи, вона організовувала заходи з надання безкоштовних обідів та іншої допомоги безробітним, особам похилого віку, біженцям. Через місцеві парафії Церква допомогла забезпечити базові потреби великої кількості людей, що полягали в їжі, одязі, ліках [5].

Однією з важливих особливостей грецького православ'я традиційно є його залученість до розв'язання медичних питань. Православна церква організовує візити священників, котрі надають психологічну і духовну підтримку пацієнтам у лікар-

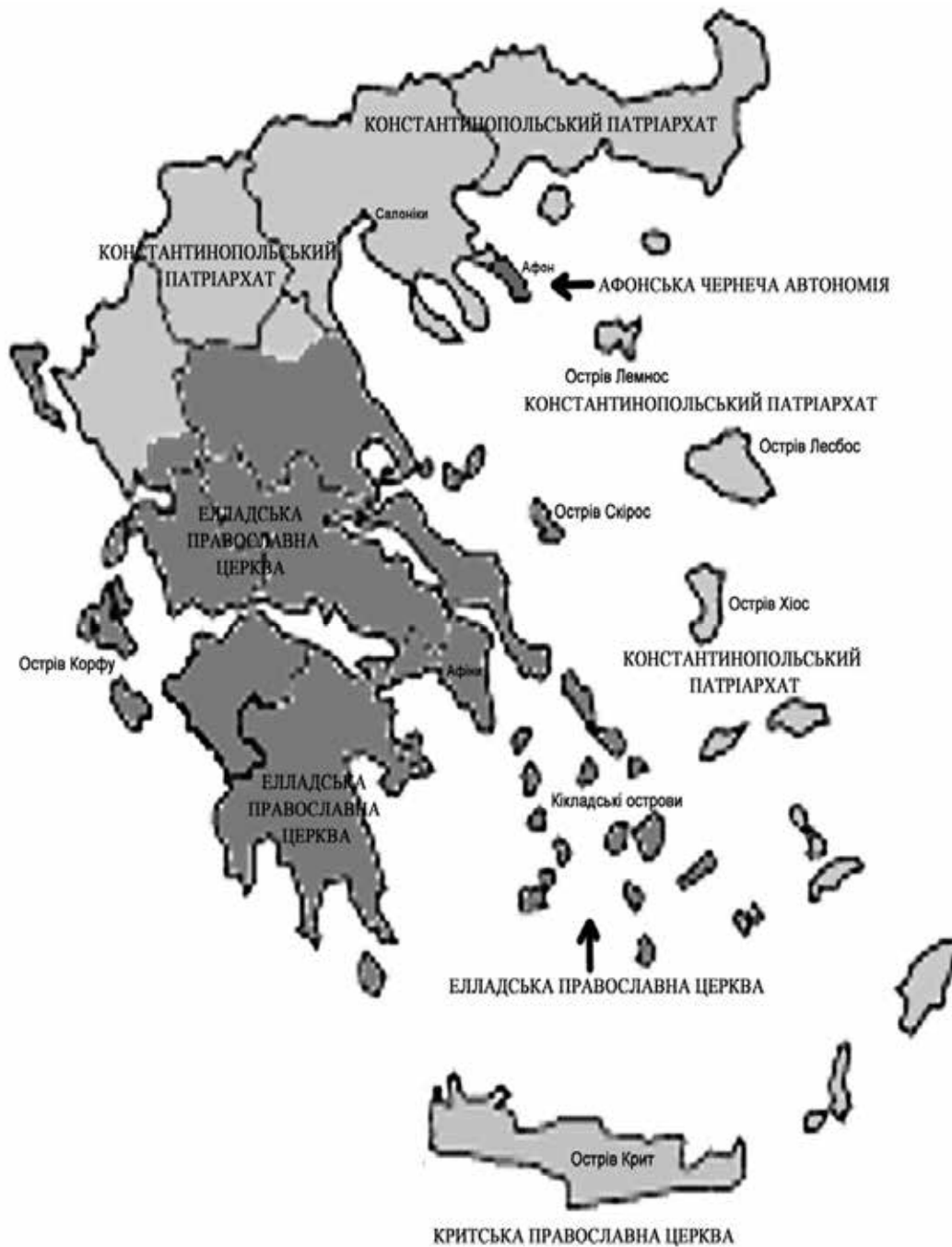

Рис. 1. Карта юрисдикції православних релігійних інституцій на території Греції

нях та реабілітаційних центрах, забезпечуючи їм постійну духовну опіку.

Крім того, Церква активно організовує благодійні акції для збору коштів на медичне обладнання та підтримку важкохворих пацієнтів, бере участь у розробці реабілітаційних програм для людей, які переживають психологічні та соціальні кризи [9].

Пильну увагу Елладська православна церква приділяє конфесійній освіті та релігійно-моральному вихованню молоді. В рамках даного напрямку роботи вона реалізує освітні ініціативи та здійснює фінансове забезпечення освітнього процесу.

Хоча останніми десятиліттями процес секуляризації в Європі і зокрема в Греції посилюється, і частина молоді відходить від традиційної батьківської релігії, Елладська православна церква зберігає свій великий вплив у грецькому суспільстві. Вона прагне подолати ці виклики часу, використовуючи сучасні засоби масової інформації для поширення свого послання та активно взаємодіючи з молоддю. Це один із способів, в які Православна церква намагається інтегруватися в сучасні суспільні відносини в сучасних умовах, зберігаючи водночас свою духовну спадщину і релігійні традиції, дбаючи про «чистоту віри» [8, р. 67–90].

Елладська православна церква має значний вплив на сімейне життя та зміцнення його морально-етичних підвалин.

Представники Елладської православної церкви беруть участь у публічних дебатах і дискусіях і мають можливості висловлювати свою позицію щодо важливих питань життя соціуму, таких як освіта, імміграція, безробіття, соціальний захист населення тощо [9].

Не менш важливу роль Елладська православна церква відіграє і в міжнародних міжконфесійних відносинах. Можна констатувати, що останнім часом її відносини зі Святим Престолом, з римокатолицькою церквою та іншими християнськими спільнотами поступово покращуються, що посилює її роль у міжрелігійному діалозі.

Необхідно ще раз наголосити на тому, що Елладська православна церква вкрай серйозно ставиться до збереження свого впливу і своєї ролі у грецькому суспільному житті в сучасних умовах посилення процесів секуляризації і загального зниження релігійності населення. Таке ставлення зумовлює прагнення модернізувати свою діяльність за багатьма напрямками, впроваджувати нові форми роботи з молоддю.

Грецька держава та Елладська православна церква плідно співпрацюють у розробці і впровадженні моральних норм принаймні в декількох сферах. Так, у сфері сім'ї та шлюбу вони спільно працюють над захистом і зміцненням даного інституту, активно виступають за збереження традиційних сімейних цінностей.

У сфері виховання і соціалізації молодого покоління їх спільні зусилля спрямовані на захист прав дітей, проти будь-яких проявів насильства над ними. Також вони тісно співпрацюють у сфері боротьби зі злочинністю, виступаючи за справедливість і милосердя. Щодо царини культури, то співпраця держави і Церкви зосереджена переважно у сферах охорони культурної спадщини країни та розвитку релігійного туризму [7, с. 22–31].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Щодо співпраці Елладської церкви з Грецькою державою, то вона найактивніше підтримується і розвивається у сферах захисту інституту сім'ї та шлюбу, протидії насильству над дітьми, боротьби зі злочинністю, охорони культурної спадщини країни та розвитку релігійного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головащенко С. І. Історія християнства: курс лекцій. Київ: Либідь, 1999. 352 с.
2. Лубська М. І. Християнські церкви: устрій і правовий статус. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 728 с.
3. Саган О. Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. Київ: Світ Знань, 2004. 910 с.
4. Constantelos D. J. The Greek Orthodox Church: Faith, History, and Practice. New York: Seabury Press Publisher, 1967. 127 p.
5. Eastern Orthodoxy. *Britannica (Encyclopedia Britannica)*: Definition, Origin, History & Facts. Written by J. Meyendorff. URL: <https://www.britannica.com/topic/Eastern-Orthodoxy>.
6. Eastern Orthodoxy in a Global Age. Tradition Faces the 21st Century. V. Roudometof, A. Agadjanian, J. Pankhurst (eds.). Walnut Creek, California: Alta Mira Press, 2005. 304 p.
7. Papastathis Ch. K. State-Church Relations in Greece. Релігійна свобода. 1996. № 1996. С. 22-32.
8. Roudometof V. N. Greek Orthodoxy, Territoriality, and Globality: Religious Responses and Institutional Disputes. *Sociology of Religion*. 2008. Vol. 69. P. 67–91.
9. Tomkinson John L. Between Heaven and Earth: The Greek Church. Athens: Anagnosis, 2004. 160 p.
10. Ware T. The Orthodox Church. 2nd ed. London: Penguin Group, 1993. 368 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.07.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.08.2025
 Дата публікації: 30.09.2025